ڕەخنەیی سیاسی لە شیعرەکانی (پێشەوا کاکەیی)دا.. پەرێشان خالید سابیر

پێشەکی

ڕاستییە جێگرەکانی وەکوو سیاسەت و سیاسەتکردن و ئازادی و دیموکراسی لە کۆمەڵگەی ئێمەدا، بمانەوێ یان نەمانەوێ، ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ، کاریگەری بەرجەستەییان جێهێشتووە لەناو ئەزموونە هەستەکییەکانی ئێمەدا. لە ڕوانگەی گریمانەکانی پەیوەستبوونی ژیانی مرۆڤ بەو سیستەمە سیاسییەوە، زۆربەی شارەزایان و ڕەخنەگران دەڵێن: ئەدەب، بە شێوەیەکی زیندوو پەیوەستە بە بارودۆخی ژیانی مرۆڤەوە. ئەدەب، شتێکی بەرجەستەیە زیاتر لەوەی شتێکی واتایی بێت، ژیان بە هەموو جۆراوجۆرییەتییە دەوڵەمەندییەکانەوە نمایش دەکات.

ئێمە هەموومان ئەوە دەزانین شاعیر کاتێک دەمرێت کە بەهەڵوێست بێت لە ئاست ڕووداوە گەورەکان و کارەساتە مێژووییەکان. بەپێی شاعیری داهێنەر کەسێکە هەرگیز لەگەڵ دەسەڵاتی زۆرداردا یەک نابێت و داکۆکی لێناکات و یەکێک لە ئەرکە هەرە گرنگەکانی قسەکردنە لەکاتی پێویستدا (هەڵوێست وەرگرتن)، بە ئەم مەبەستەش، کەی ویستی و لە کوێ پێویست بوو بێتەگۆ، بێ ئەوەی چاوەڕێی مۆڵەتی کەس بکات، ئەوکاتە شاعیر وەک داهێنەر خۆی خوڵقاندووە، چونکە نە بەرهەمی هیچ بڕیارێکە و نە زادەی هیچ دەسەڵاتێک.

تەوەری یەکەم:

چەمک و پێناسەی ڕەخنەی ئەدەبی:

ڕەخنەی ئەدەبی، وەکوو لقێکی دیار و چالاکی نێو دنیای لێکۆڵینەوەی ئەدەبی، گەلێک پێناسە و هەڵسەنگاندنی بۆ کراوە، بە پێی میتۆدە ڕەخنەییە جیاجیاکان؛ لێرەدا بە کورتی چەند پێناسەیەک دەخەینە ڕوو.

((ڕەخنە «criticism» هونەری هەڵسەنگاندن و شیکردنەوەی کارە ئەدەبی و هونەرییەکانە لەسەر بنەمایەکی زانستی- پشکنینی زانستییانەی دەقە ئەدەبییەکان؛ لە ڕووی: سەرچاوەکانییەوە، ڕاستی ناوەڕۆکەکەیەوە، سەرهەڵدانییەوە، هەروەها لە ڕووی سیفاتەکان و مێژووەکەیەوە.))

(ئیبراهیم مەحموود خەلیل، ٢٠١٧: ١٢)

یان ڕەخنەی بریتییە لە: ((ناسین و نرخ و بەهای بەرهەمی ئەدەبی و ڕاڤە و شیکردنەوەی بە شێوەیەک کە چاک و خراپی ئەو بنوێنێت و سەرچاوەکان نیشان بدات.)) (هیمداد حوسێن، ٢٠٠٧: ٢٠)
کەواتە، ڕەخنە بریتییە لە شڕۆڤەکردن و ڕوونکردنەوە و ڕاڤەکردنی دەقی ئەدەبی بە پێی میتۆد یان ڕێبازێکی دیاریکراو. لە ڕوانگەی ئەم پێناسانەوە تێدەگەین کە هەر ڕەخنەگرێک و لێکۆڵەرێک لە دید و ڕوانگەی جیاجیاوە بە ڕەخنەی ئەدەبی دەڕوانن، بە پێی ئەو میتۆدەی کە کاری لەسەر دەکەن و بە ڕاستی دەزانن، بەو جۆرە ڕەخنەی ئەدەبی بە جۆرە (زانینێکی ئەدەبی) هەژمار دەکرێت؛ چونکە بە پێی کۆمەڵێک بنەما و ڕێچکە کار دەکات و لۆژیک و ڕوونکردنەوەی تایبەتی خۆی هەیە، بە پێچەوانەی ئەوەی کە لێرە و لەوێ لەسەر لاپەڕەی ڕۆژنامە و گۆڤارەکاندا بەدی دەکرێت، نە ستایشکردنە، نە داشۆرین، بەڵکوو تەنها وەکوو چالاکییەک و خوێندنەوەیەکی زیرەکانەیە، بە پێی چێژ و تێگەیشتن و سەلیقەی خوێنەر لە هەمبەر ڕەهەندە جیاجیاکانی دەقە ئەدەبییەکە.

ڕەخنەی سیاسی:

یەکێک لەو زانستانەی کە پەیوەندییەکی پتەوی بە ڕەخنەوە هەیە، زانستی سیاسەتە بە تایبەت ئەو میتۆدانەی کە ئیش لەسەر بار و دۆخ و جیهانی خاوەن دەق (نووسەر) دەکەن. بەر لەوەی باسی (ڕەخنەی سیاسی) بکەین، بە شێوەیەک لە شێوەکان، لەناو ئەو میتۆدانەی کە کار لە دەرەوەی دەق دەکەن، واتە میتۆدە کۆنەکانی وەکوو (مێژوویی و کۆمەڵایەتی و دەروونی) ڕەخنەی سیاسی بەدی دەکرێت؛ چونکە هەریەکێک لەم بوارانە دەربازی نەبووە لە ڕەنگدانەوەی بیر و باوەری سیاسی و ئایدۆلۆژی، بۆیە کە باس لە ڕەخنەی سیاسی دەکەین، ناڕاستەوخۆ تێکەڵی ئەم میتۆدانە دەبینەوە.
ڕەخنەی سیاسی، ڕەخنەگرتنە لە بار و دۆخ و سیاسەتی چەپەڵانەی سیاسییەکان و پەردە هەڵماڵین لە ڕووی کارە قێزەون و بەرژەوەندی خوازیەکانیان، لە بەرانبەردا هەڵوێست وەرگرتنە بە پەیق و وشە و بەرەنگاربوونەوەی سیاسەتی تاکڕەوانەی سیاسییەکان لە پێناو گۆڕینی ئەو کەتوارە نالەبارە و فەراهەمکردنی ژیانێکی ئاسوودە و ئارامتر بە تاکەکانی ئەو کۆمەڵگەیە.
هونەر، ئاوات و هیوای مرۆڤ لە کۆمەڵێکی تایبەتی و قۆناغ و بارودۆخێکی تایبەتیدا دەردەبڕێت، لەبەر ئەوە ڕاستەوخۆ بێت یان ناڕاستەوخۆ سیاسەت و ئایدۆلۆژیا ڕەنگدانەوەیان هەیە لەناو بەرهەمی شاعیران. ((بە پێی تیۆری مارکسیزم بنیاتە بنەڕەتییەکانی

ژیانی ئادەمیزاد لە لایەن ئابووری و پەیوەندییەکانی بەرهەمهێنانەوە دیاری دەکرێت؛ واتە هەر ژێرخانێک «بنیاتێکی ژێرەوە» سەرخانێک «بناتێکی سەرەوە»ی خۆی هەیە. ئەم سەرخانە، لە ڕووتە ئایدیۆلۆژییە-سیاسیی، دینی، فەلسەفی و هونەری-یەکەیدا خۆی دەنوێنێت.)) (کەمال میراودەلی، ٢٠٠٥: ١٩٣)

بەدریژایی سەردەمە جیاجیاکان، بیری ڕەخنەی سیاسی بەدی دەکرێت لەناو بەرهەمی شاعیران و هونەرمەندان، چونکە ((هونەرمەند و ڕۆشنبیری سەربەخۆ، لەو کەسایەتییە زۆر کەمانەن کە ئامادەن بە دژایەتیکردنی (لە قاڵبدان) کە مردنی شتە جوانەکانی بە دوادا دێت، چاوکردنەوە و تێگەیشتنی نوێ، بریتییە لە توانای کارکردنی بەردەوام بە ئاشکراکردن و شەرمەزارکردنی دەمامکەکان و پاشان لەناوبردنی ڕوانین و بیر و باوەڕی لە قاڵب دراوەکان.))

(بیری ڕەخنەی هاوچەرخ، ٢٠٠١: ١٠٧)

ئینجا لەبەر ئەوەی لە هەموو ڕۆژگارەکاندا، دنیای هونەری و ڕۆشنبیریی جەماوەری و بیر و باوەڕی کۆی گشتیی خەڵک بە گوێرەی پێداویستییەکانی سیاسەت ئاڕاستە دەکرێن، لەو کاتەدا دەبێت هونەرمەند و ڕۆشنبیران، چاودێری بخەنە سەر سیاسەت و کاری سیاسی. جا ئەگەر لەم نێوەندەدا ئەدیب و نووسەران لە خەباتی سیاسیدا خۆیان بە هەقیقەت و بەها ڕاستییەکانی نەو کۆمەڵگە نەبەستنەوە، دوا جار ناتوانن بەرپرسیارانە مامەڵە لەگەڵ سەرجەم ئەزموونە زیندووەکاندا بکەن.

بێگومان ئەمەش مانای ئەوە نییە کە شاعیر هەمیشە ڕەخنەگری سیاسەتی حوکوومەت بێت و لە سەنگەری بەرگریدا بێت بە هێرشکردن، بەڵکوو بە جۆرێک سەیری کاری فکری و ڕۆشنبیری بکات کە بەردەوام هۆشیار و بە ئاگا بێت و هەمیشە ئاگاداری ئەوە بێت کە بیر و باوەڕە لاسایکەرەوەکان ڕێنمای ژیانی نەکەن و سنووری بۆ نەکێشن.

((ئەم جۆرە ڕەخنەی سیاسییەش بە زۆری لە شیعری ئەو شاعیرانەدا بەدی دەکرێت کە «نەتەوەیی»ـن و خۆشەویستی نەتەوە و نیشتمان وایان لێ دەکات کە بە شیعری ڕەخنەئامێز بەرەنگاری سیاسەتی داگیرکارانی خاک و وڵاتەکەیان ببنەوە، جگە لەو جۆرە ڕەخنەیەش کە لە سیاسەتی داگیرکەرانیان گرتووە، لەهەمان کاتدا ڕەخنەیان لە ناتەبایی و خۆخۆری و دووبەرەکی میرو پاشاکانی کوردیش گرتووە.)) (ئومێد ئاشنا، ٢٠٠٨: ٦٣)

کەواتە، بە پێی ئەو بۆچوونە، شاعیرانی خاوەن هەڵوێست و ڕەخنەگر لە سیاسەتی سەردەم، هەست بە بەرپرسیارێتی دەکەن لە بەرانبەر بەها ئازادییەکانی کۆمەڵگە و بە جێبەجێکردنی ئەو ئەرکەش، دەبێت

لە ڕێزی «ئەپۆزسیۆن»ـدا بێت، بە ئەم مەبەستەش، دەسەڵاتی شاعیر یان ڕەخنەگری سیاسی، دەسەڵاتێکی ماددی یان ئابووری نییە، بەڵکوو دەسەڵاتێکی ڕەمزییە. واتە، دەسەڵاتی قسەکردن و نووسینی هەیە لە بەرانبەر دەسەڵاتی شمشێر و پارەدا، بەڵام دوا جار ئەمیش هەر دەسەڵاتە. ئامانجی ئەدیبیش لای ڕەخنەی سیاسی ((پەیوەستە بە هەڵوێستی ئەدیب بەرانبەر بەو ململانێیەی لە کۆمەڵگەدا هەیە، ئەگەر کۆمەڵگە ململانێیەکی چینایەتی بە خۆوە بینی، ئەوا ئامانج و مەبەستی ئەدیب سەرخستن یاخود گوزارشتکردنە لە چینی کرێکار و چەوساوەکان.)) (ئیبراهیم مەحموود خەلیل، ٢٠٠٧: ١٠٠)
واتە، دەبێت ئەدیب هەردەم لە بەرەی گەل و چەوساوەکاندا بێت و گوزارشت لە ئێش و ئازار و مەینەتییەکانی ئەوان بکات، چونکە سیاسەت وەکوو تۆڕی ڕایەڵەیەکی بەهێز، ڕەنگی خۆی بەناو هەموو کایەکانی ژیانی ئادەمیزاددا شۆڕ کردۆتەوە، لەو ڕوانگەیەوە ڕەخنەی سیاسی بە تەنها ((بایەخ بە ئەدەبی تایبەتمەند و بە بەها کۆمەڵایەتییە جێگرەوەکان نادەن، بەڵکوو بایەخ بەو ئەدەبە دەدەن کە بەرەنگاری دەکات و پەیوەندییە باوە کۆمەڵایەتییەکان لە نێوان نووسەران و بڵاوکەرەوەکان و خوێنەران و کارگێڕانی تری ئەدەبدا دەگۆڕێت.)) (تێری ئیگڵتن، ٢٠١٦: ٤٨٥)
واتە پەردە هەڵماڵین لەسەر سیاسەتی ئەو سیاسییانەی کە بە بەرنامە ئیش لەسەر داڕووخانی کۆمەڵایەتی و نەمانی ئینتیمای نەتەوەیی دەکەن لە لای تاکی کورد.

تەوەری دووەم:

ڕەخنەی سیاسی لە دەقەکانی (پەشێوا کاکەیی)ـدا:

پەشێوا کاکەیی؛ لەم دەقە وەڕایەدا (لە خانەچکەکەی ماڵەی پوورە خونچەمەوە، بە کەلاوەکەی سەعیدیانەوە) لە زۆر شوێندا، باسی سیاسەتی دوژمنکاریانەی وڵاتانی دراوسێی کوردستان دەکات، کە چۆن هەرجارە لەژێر ناوی جیاجیاوە کەوتوونەتە وێزەی خەڵکی کوردستان و لەناوبردن و پاکتاوکردنی نەژادی کورد، شاعیر بە شێوەیەک وەکوو ئاوێنە وێنەی ئەو کارەساتانەمان دەنێتەوە بەرچاو کە لە کات و شوێنی جیاجیای کوردستان بەسەر میللەتی ستەمدیدەی کورددا هاتووە؛ بەڵام شاعیر هەمیشە وابەستەی میللەتە و بە ڕوونی لە سەنگەری گەلەوە بەگژ دوژمنندا دەچێتەوە. بە نموونە لە دەقی شیعری «ڕۆحی کەبانە»ـدا بەم جۆرە دەڵێت:

ئەوەی دێڕێک قورئانی بە مانا خوێندبێتەوە،
دەبێت تەفسیری کەبانە بزانێ.

ئەوەی فەرموودەیەکی پێغەمبەری خوێندبێتەوە،
دەبێت بزانێت کە جەژن بە دراوسێ ناکرێ.
بڕۆن لە پەڕتووکی هەڵەبجە بڕوانن،
لە لاپەڕەی سێ و دێڕی شازدەیەم نووسراوە:
ئاگاتان لە زارۆکەکانی کەبانە بێ.
بڕۆن فڕۆکە هەڵبدەن
با چیدی فرمێسک لە چاویان نەتکێ.
یاری قوڕقوڕێنەیان لەگەڵدا بکەن،
تا بزانن ئادەم چلۆن ڕۆحی بە بەر دێ.
با هەمووومان فێری ئەلفبێی تازە ببین
لە شەنگالەوە تا کەبانە،
یەکەم وانەش:
ئەنفالی حەوتەم بخوێندرێ!
(پێشەوا کاکەیی. ٢٠١٧: ٤٨-٤٩)

نووسەر؛ لێرەدا زۆر بە توندی تەحەدای ئەو سیاسەتە فاشیانەی وڵاتانی دراوسێ دەکات، لە هەر چوار پارچەی کوردستان کە چۆن لەژێر ناوی ئایینی ئیسلام کەوتوونە گیانی تاکی کورد و منداڵە بێتاوانەکانیان، لەکاتێکدا ئەگەر ئەوان تەنها تۆزقاڵێک لە قورئان و سوننەت تێگەیشتبان، هەرگیز کاری وا نامرۆڤانەیان دەرهەق بە خەڵکی سڤیل و بێتاوان نەدەکرد و دووچاری پاکتاوی ڕەگەزیان نەدەکردنەوە. شاعیر، لە (شەنگال و کەبانە)وە دەست پێ دەکات و کارەساتە جەرگبڕەکەی هەڵەبجە لە (١٦/٣/١٩٨٨) بەسەر دەکاتەوە و دەمانباتەوە سەر کۆستی شاراوەکەی ئەنفال کە بە چەند قۆناغێک جێبەجێ کرا، وەنەبێت تەنها لە نیشاندانی ئەو کارەساتانەدا بێ تەنها بەجێمان بهێڵێت، بەڵکوو لە ڕێگەی وێنەی شیعری فەلسەفی زۆر جوانەوە، ڕێچارەی دەربازبوونمان لەو مەینەتی و سیاسەتە چەپەڵانە بۆ دەکێشێت و بەرەو کایەی بوون و نەبوونمان دەبات، لە ڕێی ڕزگاربوون لە ئەلف و بێی بیگانە و هۆشیارکردنەوەی تاکی کورد بۆ سوودوەرگرتن لە کارەساتەکانی مێژوو و بە هیوای دووبارە نەبوونەوەیان.
شاعیر؛ لە شیعرێکی دیکەدا، بە ناونیشانی «لەدوای حیکایەتەکان چۆن بچینە کەبانە»دا دەڵێ:

با لێرە بڕۆین…
بە مەقامێکی هەڵەبجە و
بە لاوکێکی پوورە خونچەی گەرمیان و

بە سمێڵە قەترانەکەی «حەیتە»ـی ئەزیدییەوە،
بچینە کەبانە و
لە بەردەم زارەکەکانی ئەوەندەرە:
بە دەستەوەستان بکەوینە سەر ئەژنۆ.
گرفت نییە، جوگرافیا چی بەسەر دێ و چلۆن دەشێوێ.
ئەتاتورک چلۆن هاتووە و ئەردۆگان چلۆن خۆ دەنوێنێ.
دەبێت شەقامەکان پاک بکەینەوە لە وشەی عەرەبی،
لە ئاڵای ڕەشی دەستکردی تورکی،
میز لەسەر سنوورەکان بکەین…
تا ڕەنگی سووری جوگرافیا دەگۆڕدرێ.
با بەڕییە نەوتەکان هەربتەقێننەوە،
باکمان نییە گەر لە برسانیش بمرین؛
نەک بە داهاتی ئێمە، داعش دروست بکرێ و
هەرخۆشمانی پێ لەناو ببرێ.
(پێشەوا کاکەیی، ٢٠١٧: ٦١)

شاعیر؛ وەک تاکەکی خاوەن هەڵوەستی ئەم کۆمەڵگە (کوردەواری)ـیە، لە نێو جەرگەی قەیرانەکاندا دەژی. لەبەر ئەوەی بایەخ بە مەسەلەی ڕاستی و ئازایەتی و بەها مرۆڤایەتییەکان و دۆزی نەتەوەیی دەدات، دەبینین بەناو قووڵایی کێشە سیاسی و مەسەلە نەتەوەییەکانی گەلی کوردستاندا دەچێتە خوارە کە چارەنووسی میللەتەکی گەورە بە چوار کەمینەی ناو چوار دەوڵەتی ستەمکار کورت دەکاتەوە و باس لە درووستبوونی ژینگەیەکی سیاسی و سەربازی و درووستکردنی سنوور و تۆپۆگرافیای دەستکرد کە ((کوردبوون تیایدا وەک نەخۆشییەکی ترسناک دەبینرێت کە هەڕەشە لەو ژینگەیە دەکات تا ئەمرۆ لە بەشەکی گەورەی ناوچەکەدا، کوردبوون وەک وەبایەک (وەبایەکی ئاسایشی) سەیر دەکرێت کە پێویستە لە ڕەگ و ڕیشەوە بنەبڕ بکرێت.))
(مەریوان وریا قانع، ٢٠١٩: ٢٧)

شاعیر؛ جگە لە پەردە هەڵدانەوە لەسەر سیاسەتی دەوڵەتانی داگیرکەری وەکوو تورک و هاوسۆز و هاوپەیمانەکانیان بە شێوەیەکی گاڵتەجاڕی تەنزئامێز دەیانخاتە ڕوو، دێت پەردەش لەسەر سیاسەتی بەناو سیاسییەکانی خۆشمان لادەدات و ڕووی ڕاستەقینەیان نیشان دەدات کە چۆن دەستیان لەگەڵ دوژمن تێکەڵ کردووە و گرێبەستی پێنجا ساڵەی بەتاڵانکردنی گەوهەری ژێرزەوی کوردستانیان لەگەڵ مۆرکردوون کە سەرەڕای برسیەتی و نەهامەتی لە پای ئەو پارە و سامانە زۆرە، بەهەمان داهاتی خۆمان قڕ دەکرێین و لە ناودەبرێین.
لە چەند تێکستی تردا، شاعیر پەنا بۆ تەکنیکی ساتیر و پێکەنین دەبات بۆ ڕەخنەگرتن لە سیاسەتی سەرکردایەتی کورد و حیزبە

سیاسیەکان، بەدەر لە ڕەخنەی سیاسی، شاعیر تەکنیکی زۆر جوانی بەکار هێناوە لە نیشاندانی کەتواریێتی کولتووری سیاسی کۆمەڵگەی کوردی، لەسەر زاری کارەکتەرێکی شیعریی- درامی کە ناوی (حەمە شێت)ە، ناخی خۆی ه□□د□□ژ□ت. واتە، خۆی لە دەرەوەی شیعرەکەدا دەوەستێت، بەڵام تارماییەکەی لەنێو دەقەکەدا بەدی دەکرێت، شاعیر لە سەرەتای قەسیدە شیعرییەکەوە باس لە سەردەمی منداڵیەتی و نەهامەتییەکانی ئەو قۆناغە و ژیانی تەنیایی ئێستای خۆی دەکات و دواتر دەیبەستێتەوە بە جیهانبینی و ژیان و چارەنووسی شێتەکانەوە. بەمجۆرە یەکانگیری هەرسێ چەمکی (شاعیر و شێت و منداڵ) ڕەهەندێکی ئیستاتیکی فەلسەفی جوانی بەخشیوە بە تێکستەکە و هەم وەکوو تەکنیکێک سوودی لە کارەکتەری (شێت) وەرگرتووە بۆ ڕازاندنەوەی ئەم شانۆ شیعرییە.

کاتێک دەڵێ:

لەنێو باغچەکەی «سیامەندی شەریفی»
بە خۆیی و سەرجەم شێتەکانی ئەو شارە
لافیتەیەکی ڕەشیان بە دەستەوە گرتبوو،
لەسەریشیان نووسیبوو:
پرسەی ماتەمینی جوانەمەرگی شاری ڕۆشنبیریی
کە بە ڕووداوێکی سیاسی گیانی سپارد،
سەرەخۆشی خۆمان
ئاڕاستەی هەر پێنج بنەماڵەی خاوەن شەهید دەکەین،
خەڵکیش بەبەر ڕۆحمی گیرفانی خۆی بدا.
ڕۆژبەر: 30/ 04/ 2014، یەکەم ڕۆژی پرسەکەیەتی.
کات: بەردەوامە.
هاتن: بۆ گشت مێدیاکانی ئەم زۆنگاوەیە.
دەشزانین: «فاتیحە» ناخوێنن و
لەبنەوە ئاوها دەکەن: ها ها ها!
(پێشەوا کاکەیی، ٢٠١٧: ١٣)

شاعیر؛ ڕاستەوخۆ پەنجە لەسەر برینەکان دادەنێت و باسی شاری س□ل□مانی دەکات کە چۆن لەژێر دروشمی ئازادی و دیموکراسی هاووڵاتیان بە ناهەق خوێنیان دەڕێژرێت، لەسەر زاری شێتەکانەوە هەڵوێست وەردەگرێت و پێی وایە ئیتر س□ل□مانی چیتر (پایتەختی ڕۆشنبیری) نییە، هەموو ئەمانە دەخاتە ئەستۆی هەر پێنج حیزبەکە، چونکە کەم تا زۆر هەموویان بەشدارن لەو شانۆ سیاسییەی ئێستا لە کوردستاندا بەڕێوە دەچێت. شاعیر بێئەوەی بیر لە بەرژەوەندی خۆی بکاتەوە، زۆر بوێرانە چی بە ڕاست بزانێت دەیڵێت. وەکوو غەیبزانێک

هەست بە شتانێک دەکات کە کەسانی دیکە هەستی پێناکەن، پێشبینی ئەو کارەسات و مەترسیانەش دەکات کە بەڕێوەن و دوا جار دەستپێکی هەموو ئەو نەهامەتیانە لە هەڵبژاردنەکانەوە دەست پێ دەکەن و بەردەوامیش دووبارە دەبنەوە.

پێشەوا کاکەیی؛ لە چەند تێکستێکدا لە (خانەچکەکەی مامەی پوورە خونچەمەوە، بە کەلاوەکەی سەعیدیان)ـدا پەنای بە تەکنیکی گاڵتە و گەپ و تەنزئامێز بردووە بۆ ڕەخنەگرتن لە هەردوو لایەنی سیاسی و کۆمەڵایەتی، چونکە پێی وایە کاریگەرترین شێواز بۆ بەربەرەکانێی لایەنی سیاسی، شێوازی پێکەنین و ساتیرئامێزە، گومانی تێدا نییە کە ((هەر لە سەرەتای سەرهەڵدانی نووسینی ئەدەبییەوە، هەم شیعر و هەمیش پەخشان، ساتیر وەک شێوازێکی ئەدەبی، ئامادەییەکی بەرچاوی لە دەقە ئەدەبییە سەرکەوتووەکاندا هەیە.))

(هاشمە ئەحمەد زادە، ٢٠١٥: ٤٤)

لێرەدا ساتیر تەنیا مانای پێکەنین ناگەیەنێت، بەڵکوو ماهیەتێکی لەوە گەورەتری هەیە، ئەویش ئەوەیە کە لە ڕێی ئەو پێکەنینەوە پەنجە بخاتە سەر سیاسەتی گەندەڵکاران و مافیاکان کە دەمێکە حاڵەتی تێپەڕاندووە و بووە بە دیاردە.

ئێواران بە درەنگەوە دەچمە بازاڕ
دوو کیلۆ جۆن دەنمەوە، لەنێو زەرفێکی زەردی بۆگەندا؛
تا دەگەمەوە ماڵ، دانەیەکی تێدا نامێنێت.
شەش پرتەقاڵ دەکڕم، بە ئەحەی دراوسێی دەشداماو.
هەژدە فەردە گەنم، لە زیلێکی سەربازییدا دەئاخنم،
تا لەودیوی دەگەڕێوە کەس لێم نەگرێت.
پیاوێکی ڕیش خۆڵەمێشی،
لە قوژبنی داڵانێکی نێو بازاڕدا، هاوار دەکات:
وەرن لە دە کیلۆ مێز، هەر پێنج کیلۆم پێ ماوە.
یەکێکی دیکە لە خۆیەوە: بیستوچوار کاتکە دادەنێت،
بە گەڕینی شەوەی بازاڕ.
لە هیچیان وەکوو ئەو پیرەژنەیە پێست نین،
بە تووڕەییەوە پێیان دەڵێت: ئەهـ بڕەمتان تێ نەت
ئەوە چی تەنەکەیەکە دەیکوتن!
(پێشەوا کاکەیی، ٢٠١٧: ٨١)

دووبارە شاعیر بە زمانێکی داماڵدراو و تەنزئامێز ڕووبەڕووی سیاسەتی هەر پێنج حیزبە دەسەڵاتدارەکەی کوردستان دەبێتەوە بە ئەم مەبەستەش زمانی تانە و تەشەر بۆ چەکێکی بەهێزی بەرەنگاربوونەوە دەزانێت، ڕەنگە ئەمە کاریگەرترین شێوازی ئەدەبی بێت بۆ

ئاشکراکردن و شەرمەزارکردنی دەمامکەکان، شاعیر هەوڵ دەدات ڕاستییەکان بخاتە ڕوو، بێگومان ئەمەش کارێکی ئاسان نییە، چونکە خوودی شاعیر وەک تاکێکی هۆشیار و درککردن بە ڕووداو و پێشهاتەکان هەمیشە لە نێوان (گۆشەگیری) و (لایەنگیری)دا دەژی.
لەو قەیرانی داڕووخانی ئابووری و ئەخلاقی سیاسییەدا کە هەریەک لەم پێنج لایەنە بە ئەندازە و ق□بارەی خۆیان دەستیان هەیە لە هەرەسهێنان و شێواندنی شیرازەی کۆمەڵگەی کوردی لە هەموو بوارەکانی ژیاندا. بە هۆی ئەو کردەوە دزێوانەی کە کردوویانە شایەنی زیاترن لەو زمانە زبرەن کە شاعیر بەکاری هیناوە.

ئەنجام

١- شاعیر لە بەشێکی زۆری تێکستەکاندا، قسە لەسەر سیاسەتی داگیرکاری و□□اتانی بەناو دراوسێ دەکات کە چۆن بێبەزەییانە و دڕندانە لە هەوڵی قرکردن و سڕینەوەی نەژادی کورددان لە هەموو پارچەکانی کوردستان.

٢- زۆر بە توندی هێرش دەکاتە سەر سیاسەتی سەرکردایەتی هەر پێنج حیزبەکە کە چۆن کوردستانیان کردووە بە زەلکاو و زۆنگاوێکی بۆگەن بۆ مەرامە شەخسییەکانی خۆیان.

٣- لەپاڵ ڕەخنەگرتن لە سیاسەتی دەرەوە، ڕەخنەی لە سیاسەتی سەرکردەکانی خۆمان گرتووە کە چۆن بوونەتە داردەست و یارمەتیدەری بێگانە.

٤- شێوازی پێکەنین ساتیرئامێز دەکاتە چەکی بەرەنگاربوونەوە و لایەنی سیاسی و کۆمەڵایەتی دەخاتە بەر نووکی نەشتەری ڕەخنەکانی و پێکەنین دەکاتە پاداشتی سەرنجی خوێنەر.

٥- پەردە ه□□م□ین لەسەر ڕاستی ڕووداوە مێژووییەکان و ئاشکراکردنی دەستی پشت ڕووداوەکان و لابردنی دەمامکەکان بۆ ڕای گشتی و خوێنەر.

سەرچاوەکان

١- ئیبراهیم مەحموود خەلیل، ڕەخنەی ئەدەبیی نوێ، و. محەمەد تاتانی، ناوەندی ڕۆشنبیریی و هونەری دیالۆگ- کەرکووک، چاپی یەکەم، ٢٠١٧.

٢- پێشەوا کاکەیی، لە خانۆچک□ی ماڵی پوورە خونچێمەوە، بۆ کەلاوەکەی سەعیدیان (دەقی واڵا)، چاپخانەی کارۆ- سلێمانی، چاپی یەکەم، ٢٠١٧.

٣- تێری ئیگڵتن، تیۆری ئەدەب، و. عەتا قەرەداغی، ناوەندی ڕۆشنبیری و هونەریی ئەندێشە، چاپخانەی تاران، چاپی یەکەم، ٢٠١٦.

٤- کۆمەڵێک نووسەر، بیری ڕەخنەی هاوچەرخ، و. نەوزاد ئەحمەد ئەسوەد، دەزگای چاپ و بڵاوکردنەوەی موکریان، چاپی یەکەم، هەولێر، ٢٠٠١.
٥- کەمال میراودەلی، فەلسەفەی جوانی و هونەر- ئیستاتیکا-، چاپی دووەم، سلێمانی ٢٠٠٥.
٦- کۆمەڵێک نووسەر، چێژی گێڕانەوە، ئا: شاخەوان سدیق، چاپخانەی کارۆ- بڵاوکراوەی نووسیار، ٢٠١٩.
٧- هاشم ئەحمەد زادە، جیهانی ڕۆمان، ناوەندی ڕۆشنبیری و هونەریی ئەندیشە، چاپی یەکەم، سلیمانی، ٢٠١٥.
٨- هیمداد حوسێن، دەروازەیەک بۆ ڕەخنەی ئەدەبی کوردی، چاپخانەی خانی، چاپی یەکەم، دهۆک، ٢٠٠٧.